

Thus, the transformation of the elites took place in a revolutionary way, completely changing the ruling elite to the opposition. At the same time, the transformation of the elite was due to its value reorientation, in particular at the levels of rethinking domestic and foreign policy. The theme of the war and its end was "monetized" in the political struggle of both national and regional elites.

In 2015, the renewal of the regional and local elite took place neither quantitatively nor qualitatively, its circulation took place in the form of the rebranding of the Party of Regions. At the same time, the former monopoly of the "regionals" was destroyed in this election. The local elections of 2020, which took place after the reboot of the political system of Ukraine in 2019, were marked by new trends. "Opposition Platform - For Life (OPZZH)" was forced to compete with new political actors, including mayors.

Regional elites are involved in solving the problems of the Russian-Ukrainian war, earning, on the one hand, political dividends and, on the other hand, having financial and business interests in the region, trying to maintain a monopoly on influence. The main political players (OPZZH, OP) during 2015-2020 did not actually change their pro-Russian vision of restoring Ukraine's state sovereignty through the Minsk process, the special status of Donbas, direct talks with representatives of the occupation administrations.

Pro-Ukrainian representatives of regional elites, promoting their initiatives to improve the legal framework for SDDL, IDP rights, the economic component of the region, solve both current practical problems and create a theoretical and practical basis for future de-occupation and restoration of statehood in the temporarily occupied Donetsk and Luhansk regions. However, each of them has its own vision and promotes its own initiatives in a certain area, which is why there is no single vision of the strategy of de-occupation and reintegration.

Keywords: *elite, political elite, regional elite, Russian-Ukrainian war, temporarily occupied territories of Donetsk and Luhansk regions, de-occupation.*

УДК: 323.2:305

Ю. С. Гунза
В. Ф. Лисак

РЕГІОНАЛЬНИЙ ВИМІР ГЕНДЕРНОЇ ПОЛІТИКИ УКРАЇНИ (НА ПРИКЛАДІ ДОНЕЦЬКОЇ ОБЛАСТІ)

Проаналізовано регіональний вимір творення та реалізації гендерної політики в Україні на прикладі Донецької області. Охарактеризовано науковий доробок українських дослідників з проблематики гендерної політики, та нормативно-правові документи впровадження гендеру в Україні та в Донецькій області.

З'ясовано особливості Донецької області та політики гендерної рівності в регіоні. Розкрито фактори, які впливають на гендерну політику на загальнонаціональному та регіональному рівнях. Проаналізовані механізми формування та реалізації гендерної політики в Донецькій області та Україні, через адміністративно-територіальній устрій області, його складові та компетентності в сфері гендерного дослідження. Виділено основні критерії формування гендерної політики України. Розглянуто впровадження гендерної політики України на регіональному рівні на прикладі Донецької області в соціально-економічній та суспільно-політичній сферах і надана оцінка їх ефективності.

Узагальнено питання про стан гендерних відносин в економічній, соціальній та політичній сферах українського суспільства. Отримані результати наукового дослідження засвідчують стан гендерної політики у всіх сферах життєдіяльності. Оскільки гендерна рівність є основою розвитку суспільства, отримані результати можуть бути використані для подальшого впровадження гендерного підходу у суспільно-політичній і законодавчій сфері.

Ключові слова: *гендер, гендерна політика, гендерна рівність, гендерна нерівність, рівність прав, регіональний вимір, дискримінація.*

DOI 10.34079/2226-2830-2021-11-31-32-120-131

Реформа з децентралізації влади поставила перед органами місцевого самоврядування виклики щодо створення умов для забезпечення рівних можливостей для всього населення. Будь-яка нерівність не лише спричиняє політичні, економічні, фінансові, соціальні та людські витрати, а й негативно позначається на розвитку територіальних громад. Тому соціально-економічний розвиток об'єднаних територіальних громад України неможливо уявити без застосування гендерного підходу. Децентралізація державної влади, що здійснюється в Україні з 2014 року, передбачає перенесення значних повноважень і бюджетів від національних органів влади органам місцевого самоврядування. За оцінками міжнародних експертів, децентралізація є найуспішнішою з українських реформ і створює міцну основу для належного впровадження політики рівності в Україні.

Правове регулювання гендерної політики України перебуває на етапі свого становлення й розвитку. Це відбувається на внутрішньодержавному (національному) та міжнародному рівні. Гендерна рівність та соціальна справедливість є важливими з погляду взаємодії органів влади різних рівнів, бізнесу і громадськості.

Питання гендерної рівності останнім часом набули значної актуальності. Для України це пов'язано в першу чергу з євро інтеграційними процесами, що засвідчує поступове наближення українського законодавства до норм і вимог ЄС. Гендерна проблематика знайшла своє втілення в роботах вітчизняних та закордонних авторів.

Деякі проблеми обраної нами теми знайшли своє відображення у працях Н. Аніщука, Н. Болотіної, О. Вороніної, Г. Даудової, О. Дашковської, Л. Грицяк, Ю. Івченко, К. Левченко, О. Львова, Т. Мельника, Н. Оніщенко, О. Руднєвої, О. Ярош та інших. Зокрема Н. Аніщук вважає, що гендер – один із базових моментів соціальної стратифікації (Аніщук, 2007). Т. Мельник характеризує гендер у трьох напрямках: гендер як соціально-рольова й культурна інтерпретація; як набуття соціальності індивідами; як політику рівних прав і можливостей чоловіків і жінок. У свою чергу, Н. Оніщенко вважає, що гендерна політика – це комплексна цілеспрямована діяльність держави, міжнародних та недержавних організацій щодо інтегрування гендерного підходу для ліквідації в суспільстві усіх форм дискримінації за ознакою статі (Оніщенко та Львова, 2013). Принципи гендерної політики проаналізував О. Кулачек (Кулачек, 2003). На думку І. Ларинбаєвої «гендерна рівність» як цивілізаційна цінність включає рівність перед законом, рівність можливостей і рівність результатів. Тож додатковим елементом гендерної рівності дослідники виділяють рівність у досягненні результатів. Тлумачення гендерної демократії представлено в роботах І. Грабовської. Авторка пропонує під гендерною політикою розуміти систему волевиявлення жіночої та чоловічої статі у громадянському суспільстві як рівних між собою у правах і можливостях, закріплених й реально забезпечених у політико-правових принципах, діях,

створенні суспільних і державних структур з урахуванням гендерних інтересів і потреб (Грабовська, 2015). Таким чином, проблема гендерної рівності набула значної актуальності і популяризації. Тим не менше, дослідження даної наукової проблеми для України потребує постійної уваги, оскільки євроінтеграційні процеси вимагають серйозного і глибокого аналізу наближення нашої держави до європейських стандартів, в тому разі і в питанні гендерної рівності, що доводить необхідність вивчення регіонального виміру гендерної політики України саме на прикладі окремих регіонів.

З огляду на те, що питання регіонального виміру гендерної політики в Україні на прикладі окремих адміністративно-територіальних одиниць (зокрема Донецької області) ще не стали предметом окремого дослідження, вкрай актуальним є аналіз та узагальнення основних тенденцій щодо формування та запровадження в українському суспільстві гендерної політики та гендерної рівності.

Метою статті є вивчення впровадження гендерної політики та гендерної рівності в українському суспільстві за допомогою аналізу та узагальнення основних тенденцій в окремих регіонах, зокрема в Донецькій області та з'ясування сутності гендерної політики України в системі місцевого та державного управління.

Наукова новизна дослідження полягає у всебічному висвітленні регіонального та місцевого рівня гендерної політики з урахуванням усіх особливостей її формування та реалізації в Україні та Донецькій області.

Впровадження гендерного підходу у діяльність органів місцевого самоврядування є одним з найважливіших завдань. Цей підхід покликаний сприяти формуванню концептуального бачення методики гендерного бюджетування та допомогти представникам органів виконавчої влади й органів місцевого самоврядування інтегрувати гендерний підхід до планування та впровадження місцевої політики та прийняття управлінських рішень (Грицяк, 2004).

На думку дослідників, активне залучення жінок і чоловіків до процесу прийняття рішень, дає їм відчуття, що їх знання і життєвий досвід корисні для розвитку громади. Досягнення гендерної рівності полягає у захисті прав людини та забезпеченні верховенства права. Тому поряд з гендерною рівністю доцільно говорити про гендерну нерівність і дискримінацію, подолання яких є значним викликом для органів державної влади (Грицай).

Законодавство України містить доволі широкий перелік документів з питань забезпечення гендерної рівності та заборони дискримінації. Перш за все слід згадати основний Закон України. У розділі 2 Конституції України зафіксовані «Права, свободи й обов'язки» людини і громадянина (Конституція України, 1996). Ключовим нормативно-правовим актом у галузі гендерної рівності є Закон України «Про забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків» (Закон України ..., 2005).

Відповідно до Закону України «Про запобігання та протидію домашньому насильству» від 07.12.2017 р. № 2229–VIII на органи місцевого самоврядування покладено здійснення заходів у сфері запобігання і протидії домашньому насильству, покарання кривдників (Закон України ..., 2017). Важливість досягнення гендерної рівності підкреслює і Міністерство розвитку громад та територій України, яке впровадило Стратегію гендерної рівності на 2021–2023 роки, відповідно до якої має бути забезпечено зокрема, формування та реалізацію гендерночутливої державної регіональної політики (Донецька облдержадміністрація, 2020).

Відповідно до загальнодержавних документів щодо створення і дотримання гендерної рівності існує своя практика на місцевому рівні. Враховуючи певні демографічні та

суспільно-політичні характеристики окремих адміністративно-територіальних одиниць, звертає на себе увагу дослідження впровадження гендерної політики на прикладі Донецької області, як такої що має значну кількість населення та перебуває в умовах безпосереднього впливу військових дій та тимчасової окупації деяких її території.

Адміністрацією Донецької області у лютому 2020 року була затверджена «Стратегія розвитку Донецької області на період до 2027 року» (Донецька облдержадміністрація, 2020). Цей документ визначає стратегічні пріоритети обласної влади на найближчі 7 років. Головними принципами визначено дотримання пріоритетності прав і свобод людини, забезпечення інклюзивності та гендерної рівності в системі надання послуг населенню, впровадження підходів сталого та збалансованого розвитку. Розроблення Стратегії здійснено на засадах смарт-спеціалізації та передбачає інноваційну спрямованість та вузьку спеціалізацію у пріоритетних сферах регіональної економіки. Стратегічні, оперативні цілі та завдання, визначені в Стратегії і спрямовані на досягнення Цілей сталого розвитку України до 2030 року (Донецька облдержадміністрація, 2020).

Донецька область, як одна з областей України, має деякі характерні риси, які на сьогоднішній день враховують в своїй діяльності обласні та місцеві органи влади. В адміністративно-територіальному устрої Донецької області налічуються 18 районів та 28 міст, які об'єднують 1298 населених пунктів (з них 14% – міські поселення, 86% – сільські населені пункти). Населення області складає 4.3 мільйона людей, серед яких 53.5 % жінки (Донецька облдержадміністрація, 2020).

З 2014 року на території області триває збройний конфлікт. Наслідком цього стала окупація частини території регіону, на яку, за оціночними даними, припадає 33% площі, 54% населення, 60% виробничого потенціалу, а також 34% населених пунктів, включаючи 13 міст та 5 районів. Всього на сьогодні не підконтрольними українській владі залишаються 446 населених пунктів, включаючи обласний центр Донецької області – м. Донецьк. У зв'язку з цим, адміністративні органи регіональної влади тимчасово переміщені до м. Краматорськ та частково – до м. Маріуполь. Станом на 01.12.2019 р. в області створено 12 територіальних громад, включаючи 6 міських, 2 селищні та 4 сільські ОТГ (Донецька облдержадміністрація, 2020).

З 2014 року через початок бойових дій на території області спостерігається посилення відтоку населення. Так, у 2014 році від'ємне сальдо міграції склало 10,7 тис. осіб, у 2015 – 9,2 тис. осіб, у 2016 – 3,6 тис. осіб. У 2017 році розпочалась друга хвиля відтоку населення. Загальна чисельність міграційного скорочення у 2017 році склала 23,9 тис. осіб, у наступному, 2018 році – 10,3 тис. осіб. З урахуванням притоку населення чисті міграційні втрати за цей період склали 57,7 тис. осіб.

Таким чином, в Донецькій області спостерігаються негативні демографічні тенденції з поглибленням гендерного дисбалансу. Найбільшими ризиками для майбутнього розвитку регіону є:

- прискорене старіння населення та зростання демографічного навантаження на осіб працездатного віку внаслідок істотного перевищення смертності над народжуваністю;
- прискорення міграційного відтоку населення через проведення на території області бойових дій;
- істотне навантаження з боку внутрішньо переміщених осіб (далі ВПО), більша частина з яких – це люди пенсійного віку.

На території області, підконтрольній українській владі, 52% жителів проживає у 6–ти містах обласного значення: Маріуполь (461,4 тис. осіб), Краматорськ (186,8 тис. осіб), Слов'янськ (114,2 тис. осіб), Бахмут (74,7 тис. осіб), Покровськ (74,2 тис. осіб) та Костянтинівка (70,8 тис. осіб) (Донецька область. Гендерний профіль, 2018).

Також спостерігаються територіальні відмінності у співвідношенні чисельності чоловіків і жінок. У містах чисельність жінок більш істотно перевищує чисельність чоловіків, ніж у сільській місцевості. Поглиблення несприятливих демографічних тенденцій у територіальному розрізі спостерігається також внаслідок неоднорідного збільшення рівня смертності населення порівняно з рівнем народжуваності.

Важливим чинником, який обумовлює особливості демографічної ситуації у територіальному розрізі, на теперішній час залишається переміщення населення з тимчасово окупованих територій регіону. Найбільша кількість людей, які переміщуються, зареєстрована у містах обласного значення та районах, які знаходяться ближче до лінії розмежування. Так, найбільшим приймаючим містом області є м. Маріуполь, на території якого зареєстровано майже п'яту частину внутрішньо переміщених осіб регіону.

Жінки та діти, які відносяться до категорії ВПО стикаються з особливими труднощами при прийомі на роботу, через нестачу закладів по догляду за дітьми або родинних зв'язків. Також розповсюдженими проблемами, з якими зіштовхуються жінки-ВПО, включають існування стереотипів на ринку праці стосовно жінок, літніх людей та ВПО, небажання роботодавців наймати осіб з невідконтрольованих уряду територій, потреба у навчанні або наявність фаху та досвіду, який не відповідає потрібному набору навиків, відсутність документів, необхідних для прийому на роботу.

Внутрішньо переміщені особи в якості робочої сили потерпають від розриву в оплаті праці, дискримінації при прийомі на роботу та збереженні робочого місця, дискримінації у кар'єрному рості. Ще однією перепоною є погана обізнаність переселенців про свої права людини. В наш час все більше жінок відносяться до категорії безробітних, а частота довготривалого безробіття серед внутрішньо переміщених жінок є вищою, ніж серед чоловіків (Донецька область. Гендерний профіль, 2018).

Очевидно, що будь-яку з цілей розвитку можна реалізувати, лише якщо формування політичних рішень, планування децентралізації та надання послуг будуть знаходитися на високому рівні і мати на меті охопити всі категорії населення.

У громадах немає політичної волі або розуміння про невикористаний потенціал жінок як суб'єктів позитивних демократичних змін під час впровадження реформи. Резолюція Ради Безпеки ООН 1325 «Жінки, мир, безпека» підкреслює важливість участі жінок у прийнятті політичних рішень, зокрема в умовах конфлікту (Кабінет Міністрів України, 2020). Однак, жінки постійно погано представлені на керівних посадах у деяких з нещодавно створених територіальних громадах Донецької області. Кількість жінок голів громад складає лише 17%, заступниць голів – 38%, у виконавчих комітетах працює 46% жінок, у радах громад – 49%, і 48% з них були обрані на посаду старост (представників поселень, які входять до об'єднаних громад) (Аналіз вразливості жінок ..., 2017 р.).

Важливе значення на шляху до усунення таких перегинів має гендерний аналіз та актуалізація пріоритетів різних груп населення в стратегічних документах на місцевому рівні. Отже, Стратегія місцевого розвитку є важливим документом виконання поставлених загальнодержавних цілей та завдань. Гендерні квоти в розмірі 30%, запроваджені Законом «Про місцеві вибори» не принесли очікуваного збільшення представленості жінок в

політичному житті України. В середньому, міські ради налічують 18% жінок, і обласні ради – 15% (Національний Демократичний Інститут, 2020).

Загалом, 55,3% від усіх кандидатів в депутати на місцевих виборах були чоловіками, та ще менш жінок було обрано на високі посади у місцевих радах. За результатами останніх місцевих виборів 2020 р., жінки займали 44,7 % у міських радах Донецької області. На попередніх виборах у Донецькій області в 2015 року, жінки отримали 33 %. Жінки відіграють важливу роль в процесах відновлення та розбудови миру, а також у розвитку громади. Однак вони недостатньо представлені на найвищих рівнях прийняття політичних рішень в області, через існування гендерних стереотипів щодо соціальної ролі чоловіка і жінки, а також присутність гендерної нерівності та дискримінації.

Представленість жінок у політичному житті на рівні виконавчих посад також залишається низькою. Найбільше жінок працює на посаді державних службовців. У 2020 р. кількість жінок, державних службовців, складає 83,7% у Донецькій області. В той час, як переважна більшість таких жінок працюють на адміністративних посадах низького рівня, лише 21 % є високопоставленими посадовцями (Національний Демократичний Інститут, 2020).

Через гендерний розрив та нерівність в економічних можливостях і дискримінацію під час працевлаштування жінки мають обмежений доступ до працевлаштування, доходів та кар'єрного росту. Загалом в Україні, так само як і в Донецькій області, рівень участі жінок та зайнятості на ринку праці є нижчим за чоловіків. Наявність системних бар'єрів призводить до горизонтальної та вертикальної професійної нерівності за ознакою статі на ринку праці, коли жінки отримують нижчу заробітну плату та гірші кар'єрні можливості (Міністерство розвитку громад та територій України, 2021).

Законодавство України забороняє жінкам працювати у понад 500 професіях, тим самим обмежуючи їх можливості працевлаштування. В середньому гендерний розрив в оплаті праці в Україні склав приблизно 25%. На початок 2018 року, ця цифра сягнула 39 % у Донецькій області. Внаслідок нижчого доходу жінки стикаються з вищим ризиком бідності і часто належать до найбільш вразливих груп населення. Жінки складають більшість, коли мова йде про отримання державної соціальної допомоги.

В Україні жінки мають вищий рівень освіти ніж чоловіки: частка жінок, які навчаються у вищих навчальних закладах, у 2020 р. сягнула позначки 75 %, а частка чоловіків склала 68%. В межах Донецької області ситуація виглядає навпаки: лише близько 35% жінок навчалися в університетах і 40 % мали професійно–технічну освіту, в той час як для чоловіків ці показники становили 33 % і 35 % відповідно (Донецька область. Гендерний профіль, 2018).

Через існування традиційних репродуктивних ролей, жінки продовжують бути непропорційно залученими до неоплачуваної праці. Нестача якісних соціальних послуг у громадах, які приймають ВПО, суттєво посилила цей тиск на внутрішньо переміщених жінок, які повинні ще більше піклуватися про дітей, літніх членів родини або членів родини з інвалідністю. Як зазначено в загальнонаціональних документах, стратегіях, постановках України та регіональних документах Донецької області досягнення гендерної рівності та соціальної справедливості передбачає забезпечення рівних можливостей жінок і чоловіків. Аналізуючи питання гендерної рівності до практичної діяльності органів місцевого самоврядування, важливим є створення рівних умов і можливостей для доступу жінок і чоловіків до ресурсів та вихованні нетерпимості громади до соціальної та гендерної дискримінації у суспільстві. Саме забезпечення гендерної рівності та соціальної

справедливості має бути наскрізним питанням у прогностичних та програмних документах соціально-економічного розвитку ОТГ, зокрема в Донецькій області.

Обласні адміністрації намагаються інтегрувати концепцію гендерної рівності у стратегії свого регіонального розвитку. Як свідчать документи, пріоритетного значення та стратегічної важливості набувають вирішення питань гендерно-умовленого насильства та гендерної рівності. Згідно зі звітами жодна із стратегій не включає заходи, дії, цілі чи підтвердження гендерної рівності або плани щодо збору даних, диференційованих за статтю. В той час як існує потенціал для співпраці між жінками і чоловіками у громадах (включаючи вразливі групи) та представниками влади між областями.

Слід аналізувати питання вміщення гендерних паспортів на веб-порталах обласних державних адміністрацій. Зокрема, відсоток жінок-керівників підприємств (усіх форм власності), у т.ч. фізичних та юридичних форм власності, розподіл за статтю керівників навчальних закладів (окремо по кожній категорії навчального закладу), кількість викладачів з розподілом за статтю (окремо по кожній категорії навчального закладу), кількість та назва ВНЗ, де викладаються гендерні курси (спецкурси), жінки ромської національності, наявна практика реагування, яка застосовується в області, на звернення про факти дискримінації за ознакою статі, кількість звернень в органи місцевого самоврядування про факти дискримінації за ознакою статі, кількість звернень в правоохоронні та судові органи області про факти дискримінації за ознакою статі, у т.ч. кількість справ, розглянутих у суді, за фактом дискримінації за ознакою статі, ресурсне забезпечення реалізації гендерних питань та ін.

На реалізацію гендерних питань у діяльність органів місцевого самоврядування наголошено в Європейській хартії рівності жінок і чоловіків у житті місцевих громад, яку підписали в Києві у листопаді 2019 р. (Рада Європейських муніципалітетів та регіонів, 2006). В Україні рішення про приєднання до неї прийняли 62 органи місцевого самоврядування. Всі підписанти при формуванні та реалізації місцевої політики мають використовувати різноманітні механізми й інструменти, зокрема гендерне інтегрування та гендерне бюджетування, які позитивно вплинуть на повсякденне життя місцевої громади.

Головними критеріями інтегрування питань гендерної рівності в Донецькій області та соціальної справедливості у діяльність органів виконавчої влади та місцевого самоврядування є:

- інклюзія, яка передбачає особистісно орієнтовані методи розробки й впровадження місцевих цільових і бюджетних програм і проектів, в основі яких лежить індивідуальний підхід з урахуванням усіх особливостей людини;
- справедливість і рівність. Досягнення паритетного становища жінок і чоловіків у всіх сферах життєдіяльності суспільства шляхом правового забезпечення рівних прав і можливостей жінок і чоловіків, ліквідації дискримінації за ознакою статі та застосування спеціальних тимчасових заходів, спрямованих на усунення дисбалансу між можливостями жінок і чоловіків реалізовувати рівні права, надані їм Конституцією і законами України.
- довіра, відповідальність і звітність. Прозорість і підзвітність органів місцевого самоврядування з питань формування та виконання публічної політики у конкретній сфері, у т.ч. бюджетній, допомагає знайти більш прийнятні засоби реалізації програм і проектів, зменшити або ліквідувати негативний вплив їх результатів на представників обох статей.

- ефективність і сталий розвиток. Дотримання Цілей сталого розвитку України на період до 2030 року на рівні територіальних громад шляхом забезпечення здорового способу життя, всеохоплюючої і справедливої якісної освіти для всіх у будь-якому віці, заохочення можливості навчання впродовж життя, гендерної рівності, розширення прав і можливостей усіх жінок і дівчат, повної та продуктивної зайнятості та гідної праці для жінок і чоловіків, скорочення нерівності тощо;
- якість. Якість життя населення підвищується завдяки покращенню стану забезпечення гендерної рівності/дотримання рівності жінок і чоловіків та підвищенню рівня задоволеності споживачів публічних послуг (Кабінет Міністрів України, 2021.).

За висновками та статистичною інформацією гендерного профіля Донецької області було досліджено, що окремі жінки, чоловіки, дівчата та хлопці, так само як і вразливі групи, які вони представляють, досі ризикують лишитися поза увагою – не лише через власну особисту вразливість, а й через те, що їхні громади не бачать, не визнають або не вважають важливими їхні чіткі та конкретні права та потреби, що призводить до їхньої соціальної ізоляції. Тому органи місцевої влади та окремих громад повинні збирати, аналізувати та застосовувати різноманітні детальні дані для розробки стратегій, планування та формування планів, щоб захистити та зміцнити найбільш вразливі категорії населення області. Зібрана інформація у даному профілі, може бути корисною для стратегічного планування, інформаційних та місцевих кампаній у сфері забезпечення гендерної рівності, проведенні моніторингу та оцінки діяльності (Донецька область. Гендерний профіль, 2018).

Таким чином, проблематика гендерної рівності та справедливості, останнім часом актуалізована в працях вітчизняних та зарубіжних авторів, допомагає з визначенням сутності основних понять та категорій для подальшого наукового аналізу. Україна впевнено просувається в напрямку впровадження та вдосконалення державної політики гендерної рівності про що свідчать нормативно-правові документи загальнодержавного характеру і так само регіональний аспект діяльності органів місцевого самоврядування. Зокрема, такими можна вважати стратегії, звіти, аналітичну роботу, принципи, механізми, критерії та інше. Одними з найбільш виражених можна вважати Закони України «Про забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків», «Про запобігання та протидію домашньому насильству», «Про затвердження Державної стратегії забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків на період до 2030 року», Стратегію гендерної рівності, Стратегія розвитку Донецької області та інше.

Донецька область, як така, що сьогодні перебуває в особливих умовах збройного конфлікту і як наслідок демографічних, соціальних та економічних трансформацій, долучилася до творення та впровадження державної політики гендерної рівності. Виконання гендерної рівності та аналізу державними установами Донецької області, дає змогу окреслити основні критерії діяльності та наявну ситуацію гендерної рівності в органах виконавчої влади. Були розглянуті законодавчі аспекти, які передбачають забезпечення рівних прав і можливостей жінок і чоловіків в Україні та Донецькій області.

Органи місцевого самоврядування намагаються впровадити у діяльність гендерну політику, елементами якої є проведення просвітницької роботи із боротьби з гендерними стереотипами, надання підтримки громадським організаціям з гендерної тематики, формування і надання звітів Міністерству соціальної політики. Проте, можна зробити висновки, що адміністрація Донецької області проводить більше зовнішню гендерну політику, аніж внутрішню. На даному етапі в Донецькій області повинно популяризуватися

впровадження гендерної рівності для подальшого її вивчення. Населення не зовсім обізнане в питанні гендеру та гендерної політики. Тому на нашу думку треба оприлюднювати більше актуальної інформації для розуміння і вивчення про світові практики забезпечення рівних прав і можливостей чоловіків і жінок та світовий досвід гендерного регулювання, гендерні відносини в сім'ї, попередження домашнього насильства та сексизму.

Бібліографічний список

- Аналіз вразливості жінок та чоловіків в контексті децентралізації на територіях України, що постраждали від конфлікту*, 2017. [онлайн] Доступно: <<https://decentralization.gov.ua/uploads/library/file/427/1.pdf>> [Дата звернення 12 вересня 2021].
- Грабовська, І., 2015. Сучасна українська гендерна політика у світлі євроцивілізаційних прагнень України. *Українознавчий альманах*, 18, с.73-76.
- Грицяк, Н., 2004. *Формування гендерної політики в Україні: проблеми теорії, методології, практики*. Київ: Видавництво НАДУ.
- Донецька область. Гендерний профіль*, 2018. [онлайн] Доступно: <<https://eu-ua.kmu.gov.ua/sites/default/files/inline/files/donecka.pdf>> [Дата звернення 12 вересня 2021].
- Донецька облдержадміністрація, 2020. *Стратегія розвитку Донецької області на період до 2027 року № 147/5–20 від 17.02.2020*. [онлайн] Доступно: <<https://www.minregion.gov.ua/wp-content/uploads/2020/04/doneczka-strategiya-rozvytku-doneczkoji-oblasti-na-period-do-2027-roku.pdf>> [Дата звернення 12 вересня 2021].
- Закон України Про забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків, 2005. *Верховна Рада України*. [онлайн] Доступно: <<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2866-15#Text>> [Дата звернення 12 вересня 2021].
- Закон України Про запобігання та протидію домашньому насильству, 2017. *Верховна Рада України*. [онлайн] Доступно: <<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2229-19#Text>> [Дата звернення 12 вересня 2021].
- Кабінет Міністрів України, 2020. Національний план дій з виконання резолюції Ради Безпеки ООН 1325 «Жінки, мир, безпека» на період до 2020 року № 113–2016–р зі змінами від 05.09.2018. *Верховна Рада України*. [онлайн] Доступно: <<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1544-2020-%D1%80#Text>> [Дата звернення 12 вересня 2021].
- Кабінет Міністрів України, 2021. Постанова Про затвердження Державної стратегії забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків на період до 2030 року. Проект. *Міністерство соціальної політики України*. [онлайн] Доступно: <<https://www.msp.gov.ua/projects/709/>> [Дата звернення 12 вересня 2021].
- Конституція України, 1996. *Верховна Рада України*. [онлайн] Доступно: <<https://bit.ly/3z3IaSI>> [Дата звернення 12 вересня 2021].
- Кулачек, О.І., 2003. *Гендерна паритетність у державному управлінні: становлення та тенденції розвитку в Україні*. Кандидат наук. Дисертація. Українська академія державного управління при Президентові України. Київ.
- Міністерство розвитку громад та територій України, 2021. Наказ Про затвердження Стратегії гендерної рівності Міністерства розвитку громад та територій України на 2021–2023 №138 від 03.06.2021 р. *Міністерство розвитку громад та територій України*. [онлайн] Доступно: <<https://www.minregion.gov.ua/legislation/prozatverdzhennya-strategiyi-gendernoyi-rivnosti-ministerstva-rozvytku-gromad-ta-terytorij-ukrayiny-na-2021-2023-roku/>> [Дата звернення 12 вересня 2021].
- Національний Демократичний Інститут, 2020. *Звіт про місцеві вибори в Україні 2020 року*.

- [онлайн] Доступно: <<https://cvk.gov.ua/wp-content/uploads/2020/10/Ukraine-Election-Watch-2020-vol-1-UKR.pdf>> [Дата звернення 12 вересня 2021].
- Онщенко, Н.М. та Львова, О.Л., 2013. *Гендерна рівність: крок до розвитку чи моральна криза сучасного суспільства?* Держава і право. Серія: Юридичні і політичні науки, 62, с.3-11.
- Рада Європейських муніципалітетів та регіонів, 2006. *Європейська хартія рівності жінок і чоловіків у житті місцевих громад*. [онлайн] Доступно: <http://auc.org.ua/sites/default/files/hartiya_ukr.pdf> [Дата звернення 12 вересня 2021].

References

- Analiz vrazlyvosti zhinok ta cholovikiv v konteksti detsentralizatsii na terytoriiakh Ukrainy, shcho postrazhdaly vid konfliktu [Analysis of the vulnerability of women and men in the context of decentralization in the territories of Ukraine affected by the conflict. , 2017. [online] Available at: <<https://decentralization.gov.ua/uploads/library/file/427/1.pdf>> [Accessed 12 September]. (in Ukrainian).*
- Cabinet of Ministers of Ukraine, 2020. Natsionalnyi plan dii z vykonannya rezoliutsii Rady Bezpeky OON 1325 «Zhinky, myr, bezpeka» naperioddo 2020 roku №113–2016–r zi zminamyvid 05.09.2018 [National Action Plan for the Implementation of UN Security Council Resolution 1325 "Women, Peace, Security" for the period up to 2020 №113–2016 – r with changes from 05.09.2018]. *Verkhovna Rada of Ukraine*. [online] Available at: <<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1544-2020-%D1%80#Text>> [Accessed 12 September]. (in Ukrainian).
- Cabinet of Ministers of Ukraine, 2021. Postanova Pro zatverdzhennia Derzhavnoi stratehii zabezpechennia rivnykh prav ta mozhlyvostei zhinok i cholovikiv na period do 2030 roku. Proekt [Resolution on approval of the State Strategy for Ensuring Equal Rights and Opportunities for Women and Men until 2030. Project], 2021. *Ministry of Social Policy of Ukraine*. [online] Available at: <<https://www.msp.gov.ua/projects/709/>> [Accessed 12 September]. (in Ukrainian).
- Council of European Municipalities and Regions, 2006. *Yevropeiska khartiia rivnosti zhinok i cholovikiv u zhytti mistsevykh hromad [European Charter for Equality between Women and Men in Local Communities]*. [online] Available at: <http://auc.org.ua/sites/default/files/hartiya_ukr.pdf> [Accessed 12 September]. (in Ukrainian).
- Donetsk Regional State Administration, 2020. *Stratehiia rozvytku Donetskoi oblasti na period do 2027 roku № 147/5–20 vid 17.02.2020 [Strategy of development of Donetsk region for the period till 2027 № 147 / 5–20 from 17.02.2020]*. [online] Available at: <<https://www.minregion.gov.ua/wp-content/uploads/2020/04/doneczka-strategiya-rozvytku-doneczkoyi-oblasti-na-period-do-2027-roku.pdf>> [Accessed 12 September]. (in Ukrainian).
- Donetska oblast. Hendernyi profil [Donetsk region. Gender profile]*. [online] Available at: <<https://eu-ua.kmu.gov.ua/sites/default/files/inline/files/donecka.pdf>> [Accessed 12 September]. (in Ukrainian).
- Grabovska, I., 2015. Suchasna ukrainska henderna polityka u svitli yevrotsyvilizatsiinykh prahnen Ukrainy [Modern Ukrainian Gender Policy in the Light of European Civilizational's Aspirations of Ukraine]. *Almanac of Ukrainian Studies*, 18, pp.73-76. (in Ukrainian).
- Hrytsiak, N., 2004. *Formuvannia hendernoï polityky v Ukraini: problemy teorii, metodolohii, praktyky [Formation of gender policy in Ukraine: problems of theory, methodology, practice]*. Kyiv: Vydavnytstvo NADU. (in Ukrainian).
- Konstytutsiia Ukrainy [Constitution of], 1996. *Verkhovna Rada of Ukraine*. [online] Available at: <<https://bit.ly/3z3IaSI>> [Accessed 12 September]. (in Ukrainian).
- Kulachek, O.I., 2003. *Henderna parytetnist u derzhavnomu upravlinni: stanovlennia ta tendentsii*

- rozvytku v Ukraini [Gender parity in public administration: formation and development trends in Ukraine]. Ph.D. Dissertation. Ukrainian Academy of State Department under the President of Ukraine. Kyiv. (in Ukrainian).*
- Minister of communities and territories development of Ukraine, 2021. Nakaz Pro zatverdzhennia Stratehii hendernoї rivnosti Ministerstva rozvytku hromad ta terytorii Ukrainy na 2021–2023 №138 vid 03.06.2021 r. [Order On Approval of the Gender Equality Strategy of the Ministry of Development of Communities and Territories of Ukraine for 2021–2023 №138 dated 03.06.2021]. *Minister of communities and territories development of Ukraine.* [online] Available at: <<https://www.minregion.gov.ua/legislation/pro-zatverdzhennya-strategiyi-gendernoyi-rivnosti-ministerstva-rozvytku-gromad-ta-terytorij-ukrayiny-na-2021-2023-roky/>> [Accessed 12 September]. (in Ukrainian).
- National Democratic Institute, 2020. *Zvit pro mistsevi vibori v Ukraini 2020 roku.* [online] Available at: <<https://cvk.gov.ua/wp-content/uploads/2020/10/Ukraine-Election-Watch-2020-vol-1-UKR.pdf>> [Accessed 12 September]. (in Ukrainian).
- Onishchenko, N.M. and Lvova, O.L., 2013. Henderna rivnist: krok do rozvytku chy moralna kryza suchasnoho suspilstva? [Gender equality: a step towards development or a moral crisis of modern society?]. *State and law*, 62, pp.3-11. (in Ukrainian).
- Zakon Ukrainy Pro zabezpechennia rivnykh prav ta mozhlyvostei zhink i cholovikiv [On Ensuring Equal Rights and Opportunities for Women and Men], 2005 roku *Verkhovna Rada of Ukraine.* [online] Available at: <<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2866-15#Text>> [Accessed 12 September]. (in Ukrainian).
- Zakon Ukrainy Pro zapobihannia ta protydiuu domashnomu nasylstvu [Law of Ukraine on Prevention and Counteraction to Domestic Violence], 2017. *Verkhovna Rada of Ukraine.* [online] Available at: <<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2229-19#Text>> [Accessed 12 September]. (in Ukrainian).
- Стаття надійшла до редакції 05.10.2021 р.

Y. Hunza
V. Lysak

REGIONAL DIMENSION OF UKRAINE'S GENDER POLICY (ON THE EXAMPLE OF DONETSK REGION)

The regional dimension of the creation and implementation of gender policy in Ukraine on the example of Donetsk region is analyzed. The scientific achievements of Ukrainian researchers on gender policy and normative and legal documents of gender implementation in Ukraine and Donetsk region are described.

The peculiarities of Donetsk region and the policy of gender equality in the region are clarified. Factors influencing gender policy at the national and regional levels are revealed. The mechanisms of formation and implementation of gender policy in Donetsk region and Ukraine, through the administrative-territorial structure of the region, its components and competencies in the field of gender research are analyzed. The main criteria for the formation of Ukraine's gender policy are highlighted. The implementation of Ukraine's gender policy at the regional level on the example of Donetsk region in the socio-economic and socio-political spheres is considered and an assessment of their effectiveness is given.

The issue of the state of gender relations in the economic, social and political spheres of Ukrainian society is generalized. The obtained results of scientific research testify to the state of gender policy in all spheres of life. Since gender equality is the basis for the development of society, the results can be used to further implement the gender approach in the socio-political and legislative spheres.

Key words: gender, gender policy, gender equality, gender inequality, equality of rights, regional dimension, discrimination.

УДК 327.7НАТО:355.08-055.1/.2(477)

Ю. В. Константинова

Ю. О. Розумовська

ГЕНДЕРНА ПОЛІТИКА У ЗБРОЙНИХ СИЛАХ: ДОСВІД НАТО ДЛЯ УКРАЇНИ

Досліджується проблеми впровадження гендерної рівності в збройних силах України та вивчається використання досвіду НАТО в цьому процесі. Порівняно рівність прав та обов'язків жінок та чоловіків під час виконання військової служби. Аналізується еволюція нормативно-правової бази з проблеми що вивчається. Доведено, що на сьогодні гендерна політика у Збройних силах України не повністю враховує загальносвітові тенденції у сфері гендерних відносин.

***Ключові слова:** гендерна рівність, Збройні сили України, НАТО, співробітництво, гендерна політика.*

DOI 10.34079/2226-2830-2021-11-31-32-131-141

Постановка проблеми. Забезпечення гендерної рівності є актуальною проблемою для всіх сфер життя сучасного суспільства. Реформування сектору безпеки та оборони сьогодні відбувається у провідних державах світу з урахуванням гендерних питань, це пов'язано з основними принципами демократії, особистою свободою, правами людини, верховенством права, а також є складовою здійснення демократичного контролю над збройними силами. Стратегічною та тактичною метою нашої держави є європейська та євроатлантична інтеграція, тому питання демократичних цінностей, серед яких рівність прав жінок та чоловіків, виходить на перший план. Гендерна політика, до складу якої входить надання рівних прав та можливостей чоловікам та жінкам у Збройних силах України є одним із першочергових питань, яке потребує першочергового вирішення. Представленість жінок у секторі, який традиційно є консервативним та не дуже активно приймає будь-які зміни, а також довго вважався тільки «чоловічою справою», є важливою гарантією демократичного розвитку України.

Актуальність проблеми гендерної рівності у збройних силах України викликана, в першу чергу, загальносвітовою тенденцією до активізації питань гендерної політики в сучасному суспільстві, а також збільшенням чисельності жінок-військовослужбовців і жінок-працівників Збройних сил України на тлі домінування патріархального укладу військової служби та розуміння місця та функції жінок у секторі безпеки та оборони в цілому.

Огляд літератури. Питанню гендерної рівності у збройних силах та інтеграції жінок до військових структур значна увага приділена в роботах іноземних дослідників М. Бінкін, А. Давін, Р. Егнел, С. Єнлоу, С. Джексон, Д. Мітчел, А. Мулрайн, В. Нільсен, Д. Паркер, М. Растанд та ін. Зокрема вони розглядають процес інтеграції жінок до збройних сил,